

Ю.І. Калюжна
(Україна)

ПОСТГУМАНІТАРИСТИКА, ЕКОГУМАНІТАРИСТИКА ТА БІОГУМАНІТАРИСТИКА – КІНЕЦЬ ЕПОХИ ЛЮДСЬКОЇ ВИНЯТКОВОСТІ

Сучасні дослідники Джой Іто та Джефф Хоуї наголошують – «усе найцікавіше відбувається, коли одна галузь науки вторгається в іншу» [2, с. 93], саме таке «вторгнення» або неухильне взаємопроникнення гуманітаристики в точні науки, перш за все, – природничі науки, спостерігається останнім часом. В цьому лімінальному просторі (поміж і посередині) завдяки радикально сміливій рефлексії сучасних дослідників – Девіда Абрама, Джейн Баннетт, Розі Брайдотті, Ніка Бострома, Кері Вольф, Кетрин Гейлз, Дони Геревей, Елен Гудмен, Бруно Латура, Ерін Маннінг, Девіда Роудена, Пітера Сінгера та ін., відбувається парадигмальний зсув у бік деантропоцентричних проєктів, результатом якого стає переформатування гуманітаристики у новітні наукові конструкти постлюдської політики та етики – постгуманітаристику, екогуманітаристику та біогуманітаристику. Зрозуміло, що йдеться не про те, «щоб викреслити з досліджень людину, але про те, щоб відійти від гуманістичної візії людини як міри усіх речей та центру дослідницьких зацікавлень» [1, с. 163–164], мова про необхідність серйозного переосмислення взаємовідносин людини і природи, відносин між людським і не людським, про кінець епохи – людської винятковості, результатом якої стає незворотність настання глобальної екологічної катастрофи. Відтак, концептуальним ресурсом постгуманітаристики, екогуманітаристики та біогуманітаристики визначається революційний наратив – тиранії Людини над Природою необхідно покласти край.

В різноманітних конфігураціях деантропоцентричних концепцій об'єктами дослідницької уваги стають автохтони (аборигени) цього світу – тварини, рослини, природне середовище. З позиції постгуманітаристики,

екогуманітаристики та біогуманітаристики автохтони – це не просто елементи природи, вони занурюються в політичний простір, набувають політичної активності та стають реальними суб'єктами політики, а тому розглядаються з позиції політико-владних дефініцій – міжвидової дискримінації, справедливості, рівності, гідності, толерантності, спорідненості, міжвидового братерства тощо. Як зазначає екогуманітарист Пітер Сінгер «Тварини не здатні вимагати власного визволення або ж протестувати проти умов утримання чи голосувати, проводити демонстрації та бойкоти. Ми маємо владу продовжити гноблення інших видів вічно або принаймні доки не зробимо нашу планету непридатною для життя» [4, с. 374], тож ключовою дослідницькою проблемою новітніх постлюдських наукових конструкцій стає побудова єдиного екополітичного простору, який ґрунтується на ідеї «про абсолютне та беззаперечне рівноправ'я двох світів – «світу людей» (humans) і «світу нелюдей» (non-humans), спільне співіснування яких сформує єдиний уніфікований загальний світ» [3, с. 37]. І як стверджує Фредерік Нейрат, провідний теоретик постгуманітаристського дискурсу, цей «загальний світ – справа майбутнього, а ціль політичних проектів такого роду – забезпечити неможливість розділення людських і нелюдських колективів» [5, с. 117].

В умовах наближення планетарного екологічного колапсу, викликаного багатовіковим світоглядним догматом панування Людини над Природою, концептуальні проекти постгуманітаристики, екогуманітаристики та біогуманітаристики варто сприймати не як науковий радикалізм чи дослідницьку провокацію, а радше, як цілком прийнятну наукову альтернативу, яка створює перспективи майбутнього. Майбутнього заснованого на гармонійній інтеграції двох світів – світу Людини та світу Природи, на засадах міжвидового братерства та спорідненості. Репрезентуючи альтернативну візію постлюдського майбутнього, в якому безапеляційною умовою для виживання є відмова від усталеної світоглядної позиції винятковості людини, постгуманітаристи виступають амбасадорами автохтонів природного

середовища та закладають фундамент єдиного уніфікованого екополітичного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доманська, Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле. Пер. з польськ. та англ. В.Склокіна. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 264 с.
2. Ито, Дж., Хоуи, Дж. Сдвиг. Как выжить в стремительном будущем. Пер. с англ. О. Поборцева. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. – 272 с.
3. Калюжна Ю.І. Проект екологічної політики Бруно Латура: категоричний імператив суб'єктивності та нова форма політичного співтовариства. *Гілея: науковий вісник*. – К. : «Видаництво «Гілея», 2021. – Вип. 160(№1-2). Ч. 3. Політичні науки. С. 33–38.
4. Сінгер, П. Визволення тварин. Пер. с англ. К. Гуменюк. – К. : Пабулум, 2019. – 456 с.
5. Neyrat, F. Elements for an Ecology of Separation: Beyond Ecological Constructivism, E. Hörl, J. Burton (eds) *General Ecology. The New Ecological Paradigm*. Bloomsbury Academic, 2017. P. 101–128.